

V letu Gospodovem, ampak kdaj?

Ko so ljudje začeli obdelovati zemljo, so morali paziti na letne čase. Z natančno dolžino solarnega leta 365,24219878 dneva je mogoče doseči štetje časa brez napake. A koledarji so bili pogosto neusklajeni z dejanskim stanjem. Najobičajnejša rešitev je bila, da so kakšen dan izpustili ali dodali – in tako povzročili popolno zmedo.

PRIPRAVILA: NATASJA BROSTRÖM

Grčija

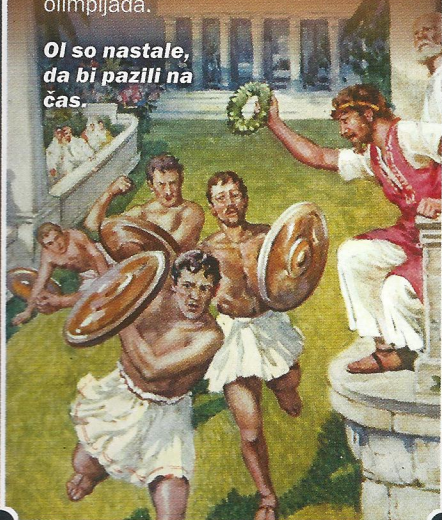
Štetje časa: Grški koledar se je začel s prvimi olimpijskimi igrami leta 776 pr. n. št. Nato je trajalo eno olimpijado oziroma štiri leta do naslednjih OI.

Letošnje leto: tretje leto 697. olimpijade.

Čas za šport

V antični Grčiji je vsaka mestna država imela svoj koledar in novo leto se ni povsod začelo na isti dan. Grkom je bilo zaradi tega težko organizirati srečanja med mestnimi državami. Rešitev so našli v skupnem športnem dogodku – olimpijskih igrah. Igre so prvič imeli poleti 776 pr. n. št. in od takrat naprej vsaka štiri leta. To obdobje so imenovali ena olimpijada.

OI so nastale, da bi pazili na čas.

M. EVANS / SCANIPIX

Azija

Štetje časa: Budistični in hinduistični koledarji se začnejo z letom 0 v skladu z načelom, da morajo miniti vsi dnevi v letu, da ga lahko štejemo kot polno leto, torej leto 1.

Letošnje leto: 2558 po Budi.

Leto

0

deli svet

V budističnem

štetju časa se za leto 0 šteje domnevno leto Budove smrti. Budisti na vzhodu oziroma na Tajskem, v Laosu in Kambodži se glede letnice ne strinjajo z budisti na zahodu – v Indiji in Šrilanki. Leto 0 je v budističnem koledarju zato lahko leto 544 pr. n. št. ali leto 480 pr. n. št. – glede na gregorijanski koledar, ki ga uporabljamo v zahodnem svetu. Mi namreč nimamo leta 0.

Kristusovo rojstvo («leto 0») je samo točka na časovni premici. Prvo leto v gregorijanskem koledarju je leto 1.

Čas kažeta Sonce in Luna

Zemlja za pot okoli Sonca potrebuje 365,24219878 dneva. Dolžina solarnega leta je zato 365 dni. Zaradi popraviljanja vrednosti moramo vsaka štiri leta dodati en dan – 29. februar.

V povprečju med dvema istovrstnima Luninima menama mine 29 dni, 12 ur in 44 minut. To se imenuje sinodski mesec. Lunino leto je dolgo 354 dni, ker ga sestavlja dvanajst sinodskih mesecev.

Leto zmede je trajalo 445 dni

Da bi dosegel ujemanje rimskega koledarja z dejanskimi letnimi časi, je reformator Julij Cezar moral dodati 67 dni. Leto 46 pr. n. št. je zato bilo najdaljše leto v zgodovini.

Rimski koledar je prvotno sledil Luninim menam. Lunin koledar ima samo 354 dni, medtem ko jih ima solarni koledar 365. Koledar se ni ujemal z letnimi časi, kar je povzročalo zmedo.

Ko so Julija Cezarja leta 46 pr. n. št. razglasili za diktatorja, se je ta odločil, da bo rimske verske praznike prestavil nazaj na pravilen čas. Februarju je dodal 23 dni in med novembrom in de-

cembrom še 44 dni – torej 67 dodatnih dni.

S to reformo je leto 46 pr. n. št. s skupaj 445 dnevi postalo najdaljše leto v svetovni zgodovini. Cezar je svojo rešitev poimenoval *ultimus annus confusionis* – zadnje leto zmede, Rimljani pa so menili, da samo povzroča zmedo in so leto imenovali *annus confusionis* – leto zmede. Julijanski koledar, poimenovan po

Cezarju, je začel veljati 1. januarja 45 pr. n. št.

Diktatorjev svetovalec, astronom Sosigenes, je izračunal, da bi moralo leto biti dolgo 365,25 dneva, in je predlagal, da bi uvedli prestopno leto z dodatnim dnevom v februarju vsako četrto leto. Prestopno leto pa ni bilo dovolj, da bi se enačba izšla in sčasoma se tudi julijanski koledar ni več ujemal s solarnim letom.

Rimski imperij

Štetje časa: da bi spravili v red letne čase, so Rimljani leta 45 pr. n. št. Lunin koledar s 354 dnevi zamenjali za julijanski solarni koledar s 365,25 dneva.

Letošnje leto: 2768 po ustanovitvi Rima (leta 753 pr. n. št.).

Meseci so dobili imena po bogovih in številih

Ianuarius = januar

Boga Janusa so povezovali s prehodi in so ga upodabljali z dvema obrazoma – enim, ki je gledal v preteklost, in drugim, ki je zrl v prihodnost.

Februarius = februar

»Februare« pomeni »očistiti« in namiguje na versko praznovanje, pri katerem je šlo za spravo.

Martius = marec

Mars je bil rimski bog vojne.

Aprilis = april

»Aprile« je pomenilo »odpreti«. Mesec je bil posvečen boginji Veneri.

Maius = maj

Maja je bila boginja pomladi.

Iunius = junij

Boginja Junona je bila sestra in obenem žena najvišjega boga Jupitra.

Iulius = julij

Po Cezarjevi smrti so mesec »Quintilis« v njegovo čast preimenovali v »Iulius«.

Augustus = avgust

Leta 8 pr. n. št. je mesec »sextilis« spremenil ime in dobil ime po cesarju Avgustu.

September = september

Preden je Cezar spremenil koledar, je bil september sedmi mesec v letu in je nosil ime številu sedem, »septem«.

October = oktober

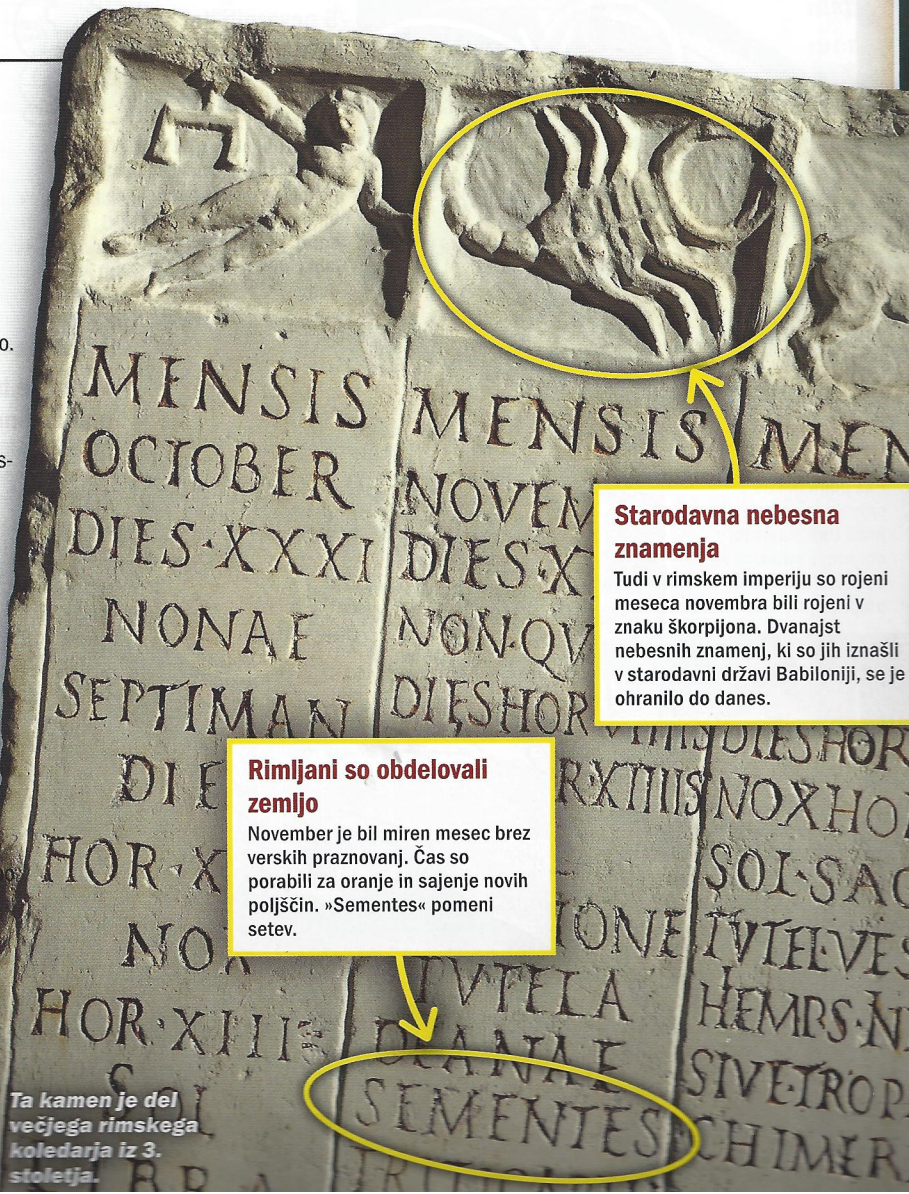
Poimenovan po številu osem, »octo«.

November = november

Poimenovan po številu devet, »novem«.

December = december

Poimenovan po številu deset, »decem«.

Starodavna nebesna znamenja

Tudi v rimskem imperiju so rojeni meseca novembra bili rojeni v znaku škorpjiona. Dvanajst nebesnih znamenj, ki so jih iznašli v starodavni državi Babiloniji, se je ohranilo do danes.

Rimljani so obdelovali zemljo

November je bil miren mesec brez verskih praznovanj. Čas so porabili za oranje in sajenje novih poljščin. »Sementes« pomeni setev.

Ta kamen je del večjega rimskega koledarja iz 3. stoletja.

Maji so živel v krogih

V napredni majevski družbi so čas delili v sistem s štirimi cikličnimi koledarji. Eden od njih je segal celo v naš čas.

Maji so na čas gledali ciklično – menili so, da sta življenje in svet urejena v krogih. Ko se je koledar iztekel, se je ponovno začel od začetka.

To srednjeameriško ljudstvo, ki je imelo štiri koledarje, je času pripisovalo velik pomen in je pozorno opazovalo Sonce, Luno in planete. Vojnega ujetnika so na primer držali pri življenju dvanajst let, dokler planet Venera

ni ležal v popolnoma pravilnem položaju, da so ga lahko žrtvovali bogovom.

Štirje koledarji so imeli vsak svoj namen: solarni koledar je bil dnevni koledar, ki so ga vsi uporabljali. Žetveni koledar so uporabljali kmetje in skrivnega duhovniki. »Dolgo štetje« so Maji uporabljali za napovedovanje dogodkov v prihodnosti.

Srednja Amerika

Štetje časa: majevsko štetje časa je bilo ciklično in je bilo sestavljeno iz sistema števil z osnovo 20.

Letošnje leto: tretje leto novega dolgega štetja.

Čas so urejali štirje koledarji

1. Solarni koledar

Majevski solarni koledar *haab* je imel 365 dni, razdeljene v 18 kal, od katerih je vsaka imela 20 dni, ter pet dodatnih dni. Uporabljali so ga za določanje datuma v obdobju 52 let. Potem se je solarni koledar začel od začetka.

2. Žetveni koledar

Koledar kmetov, *tzolkin*, je imel samo 260 dni in ni sledil solarnemu letu. Po drugi strani je bil prilagojen teku leta glede na najboljši čas za setev in žetev koruze.

3. Dolgo štetje

Leta 2012 se je majevski daljnosežni koledar, ki se je začel leta 3114 pr. n. št., iztekel. Mnogi so se zato bali konca sveta. Po mnenju zgodovinarjev Maji nikoli niso verjeli v uničenje sveta. Vse naj bi se samo začelo znova.

4. Skrivni koledar

Maji so vedeli, da je bilo leto za četrte dneva daljše od njihovega solarnega koledarja, zato so imeli tudi bolj natančen koledar brez imena, ki so ga uporabljali samo duhovniki. Verski voditelji so imeli tudi nalogo, da so določali praznične dneve v letu.

5 nevarnih dni

Zadnjih pet dni v letu so Maji ostali v bivališčih in se niso umivali ali česali.

Obred naj bi jih bil ščitil pred zlimi duhovi, ki so pustošili po ulicah. Maji so verjeli, da je bil vhod v kraljestvo mrtvih odprt, in samo duhovniki so lahko duhove pozvali nazaj domov.

Vreme je bilo pomembno

Obdobje mol, ki pomeni vodo, je označevalo začetek deževne dobe.

Bojevniki so praznovali

Pax pomeni čas sajenja, a so v tem času imeli tudi slavlja in obrede, s katerimi so počastili bojevnike in poglavarja.

Koledar *haab* se je delil na 18 kal, od katerih je vsaka imela svoje ime in simbol, ter pet dodatnih dni.

Ena stopnica za vsak dan

El Castillo ima štiri stopnišča, od katerih ima vsako 91 stopnic, ter zgornjo ploščad. Skupaj je to 365 stopnic, kolikor je tudi dni v solarnem letu.

Piramido El Castillo v Mehiki so okoli leta 800 zgradili Maji.

Ves svet

Štetje časa: gregorijanski koledar je uvedel papež Gregor XIII. leta 1582. Koledarsko leto je v povprečju dolgo 365,2425 dneva, z razliko okoli 3 dni v 10.000 letih.

Letošnje leto: 2015

Prečrtal je 10 dni

V prvih stoletjih našega štetja je krščanska cerkev z vedno večjo zaskrbljenostjo opažala, da so prazniki začeli prihajati v napačnem času glede na letne čase. Velika noč je na primer bila vsako leto bolj zgodaj. Leto v julijanskem koledarju je bilo zaokroženo na 365,25 dneva in zaokrožene decimalke so sčasoma privedle do premika za celih deset dni. Da bi popravil koledar, je papež Gregor XIII. leta 1582 prečrtal koledarske dni med 4. in 15. oktobrom. Prečrtani dnevi so postali znani kot »dolga noč«. Po izročilu je španska svetnica Terezija Avilska v tej dolgi noči zaspala, a je natančen datum sporen.

Francija

Štetje časa: v francoskem revolucionarnem koledarju je teden imel 10 dni in en dan 10 ur in 100 minut.

Letošnje leto: Leto 224

Revolucionarji so iz koledarja izločili cerkev

Med francosko revolucijo je narodni konvent leta 1793 odločil, da bodo odpravili sedemdnevni teden in ga zamenjali z desetdnevno dobo.

Za avtorja, matematika Gilberta Romma, je bil glavni namen koledarja, da odpravi nedeljo in na ta način odstrani dan za krščansko bogoslužje. Namesto tega se je teden končal z dnevom počitka *décadi*.

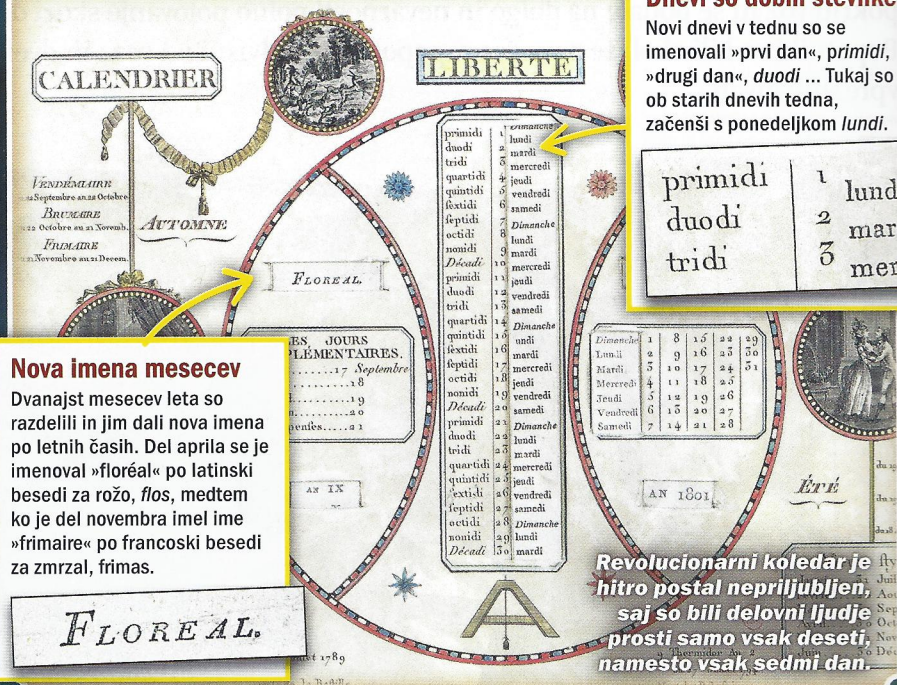
Tega dne so bili vsi prosti in naj bi se bili srečevali na *décadijskih* festivalih, kjer so častili patriotizem in revolucionarni duh. Pisanje datumov po starem sistemu so prepovedali.

Koledar so po dvanajstih letih prenehali uporabljati, a je doživel kratkotrajno renesanso leta 1871, ko je bil v času pariške komune v uporabi 18 dni.

Dnevi so dobili številke

Novi dnevi v tednu so se imenovali »prvi dan«, *primidi*, »drugi dan«, *duodi* ... Tukaj so ob starih dnevih tedna, začeni s ponedeljkom *lundi*.

primidi	1	lundi
duodi	2	mardi
tridi	3	mercredi

Nova imena mesecev

Dvanajst mesecev leta so razdelili in jim dali nova imena po letnih časih. Del aprila se je imenoval »floréal« po latinski besedi za rožo, *flos*, medtem ko je del novembra imel ime »frimaire« po francoski besedi za zmrzal, *frimas*.

FLOREAL.

Revolucionarni koledar je hitro postal neprijjubljen, saj so bili delovni ljudje prosti samo vsak deseti, namesto vsak sedmi dan.

Stalinovi stroji nikoli niso počivali

Leta 1929 je voditelj Sovjetske zveze Stalin uvedel sistem, ki bi po njegovem mnenju moral povečati proizvodnjo v tovarnah. Običajne dneve s sedmimi dnevi in prostimi nedeljami je zamenjal s petdnevnimi tedni z različnimi prostimi dnevi. Delavci so bili razdeljeni na pet skupin in vsaka je imela svoj prosti dan. Na ta način je bilo 80 odstotkov delovne sile vedno na delu. Sistem pa ni računal na to, da so družinski člani želeli biti prosti na isti dan.

Štetje časa: med letoma 1929 in 1940 so sedemdnevni teden zamenjali s pet- in šestdnevnimi tedni z različnimi prostimi dnevi.

Letošnje leto: 2015

Prosti dnevi delavcev so imeli barvne kode

Vsi so bili izmenično prosti vsak peti dan in ne na določen dan v tednu. Delavec v rumeni skupini je bil na primer prost v petek prvega tedna v letu 1930.

■ Sre., 1. jan. ■ Čet., 2. jan. ■ Pet., 3. jan. ■ Sob., 4. jan. ■ Ned., 5. jan.

Nedeljo kot stalen dan počitka so odpravili, da bi izkoreninili verske običaje.